

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Hürriyyət gününün göstərişi**

səh. 208. “M. Ə.”: bu imza Məhəmməd Əmin Rəsulzadəyə məxsusdur.

Sülh ətrafında

səh. 209. “Metropoliten Opera Teatrı”: Nyu-Yorkda əsası 1880-ci ildə qoyulmuş opera teatrı. Uzun müddət Brodveydəki binasında yerləşmişdir. Bu bina daha sonra sökülmüşdür.

səh. 210. “Bavariyaya ərzaq yetirmək”: qəzetdə belə getmişdir: “Bavariyada ərzaq yeritmək”.

“Huver”: qəzetdə “Quvert” kimi getmişdir.

“Eyfel qülləsindən”: qəzetdə “Eyfel qalasından” getmişdir.

səh. 211. “Onlar silah gücü ilə məcburiyyətlə o cür yerlərə sahib olmaq istəyib milli və tarixi şəraitə silaha tərcih verirlər.”: mətnin ümumi mənasına baxdıqda, “...silahı milli və tarixi şəraitə tərcih verirlər” olmalı idi.

“A. P.”: Assoşieyted pres” qəzeti nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən

səh. 212. “Z. S.”: Tiflisdə 1919-1921-ci illərdə nəşr edilən “Zakavkazskoye slovo” qəzeti nəzərdə tutulur.

Lənkəran tilsimi

səh. 215. “Səddi-İskəndər”: “Quran”a görə, İskəndər Zülqərneynin Yəcuc-Məcuc qövmü ilə mədəni qövmələr arasında inşa etdiyi sədd. Ədəbiyyatda “keçilməz, aşılmaz sədd” mənasında işlədilir.

səh. 217. “F. A.”: bu imza Fərhad Ağazadəyə məxsusdur.

Dağıstan əhvalı

səh. 217. “Pşemaxo”: Dağıllar Respublikasının Baş naziri Pşemaxo Kotsev nəzərdə tutulur.

Hürriyyət bayramı

səh. 219. “Aziatski”: Bakıda, indiki Ələvsət Quliyev küçəsi.

“Vorontsovski”: Bakıda, indiki İslam Səfərli küçəsi.

“Nikolayevski”: Bakıda, indiki İstiqlaliyyət küçəsi.

“Müsavat firqəsi tərəfindən Qənizadə”: güman ki, həkim Əbdülhəmid bəy Qənizadə nəzərdə tutulur.

“Nəhayət, Rəsulzadə cənabları fəsih və bəliğ bir nitq irad edərək ələlümüm inqilab və onun cərəyanları haqqında müfəssəl və ətraflı surətdə olaraq məlumat verir.”: Cümlə qəzetdə belə getmişdir: “Nəhayət, Rəsulzadə cənabları özünün fəsih və bəliğ bir nitq irad edərək ələlümüm inqilab və onun cərəyanları haqqında müfəssəl və ətraflı surətdə olaraq məlumat verir.”

səh. 220. “Teymur bəy Bayraməlibəyov”: qəzetdə “Teymur bəy Atamalibəyov” kimi getmişdir.

Azərbaycanda

səh. 222. “Böyük Bazar”: Lənkəran şəhərinin məhəlləsi.

səh. 223. “möhtərəm Mustafa əfəndi”: Qazax müftüsü Əfəndizadə Mustafa nəzərdə tutulur.

Teatro və musiqi

səh. 225. “Mizrab”: bu imza Üzeyir Hacıbəyliyə məxsusdur.

Bazar, 16 mart 1919-cu il, nömrə 137

AZƏRBAYCAN*Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir*

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 13 cəmədiyəlaxir sənə 1337. 16 mart sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 80 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

1919 sənəsi mart ayının 17-sində düşənbə [bazar ertəsi] günü gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iclası olacağı elan olunur.

MÜAMİLƏTİMİZƏ AİD

Qafqaz cümhuriyyətləri arasında “səbiq hakimlərimiz” mənzələsində [yerində, mövqeyində] olan ruslara qarşı ibraz edilən [göstərilən] münasibət və müamilləti [rəftarı] bir bitərəf surətilə mühakimə və müqayisə edən olarsa, hüsn-müamillət və hörmətli münasibətin hamıdan artıq Azərbaycan ilə Dağıstandan görüldüyünü əlində qeyri-qabili-rədd və təkzib [rədd və təkzib edilməsi imkansız] dəlillər ilə isbat etməyə geniş bir qüdrəti olar.

Filhəqiqə [doğrudan da], Azərbaycanda yaşayan ruslar, özlərinin yabançı bir dövlətdə olmadıqlarını hiss etməməyə hal-hazırda heç bir haqları yoxdur. Bu saat rusları sıxacaq, rus adət [adətlərinə] və məişətinə yaxışmayacaq və rusların həyat korluğu çəkməsinə səbəb olacaq

heç bir qanunumuz yoxdur ki, rusların bizdən şikayətinə səbəb olsun. O hüquq ki, Rusiya biz Azərbaycan türklərindən müzayiqə edirdi [əsirgəyirdi], Azərbaycan ruslardan müzayiqə etməyir. Bu surətdən, vətənimizdə olan ruslar tərəqqi, təməddün [mədəniyyət], dövlət, sərvət və sair təkəmmüləti-milliyələri [milli kamilləşmələri] yolunda çalışmağa Azərbaycan Hökuməti tərəfindən indiyə qədər heç bir mümaniət [manecilik] görməmişdirlər və bundan sonra da görməzlər.

Azərbaycanın istədiyi yalnız budur ki, vətənimizdə yaşamağı ixtiyar etmiş [seçmiş] olan ruslar bizim istiqlalımıza zərər yetirə bilən və müstəqil bir hökumət şan və şərəfini kəsir edən bilən [azalda bilən] hərəkət və müamillətdən çəkinib, farağət və sakit dolansınlar və kamali-istirahətlə yaşamaq istərlərsə, bu istirahəti pozacaq səbəblərə yol verməsinlər.

Kamali-məmnuniyyətlə qeyd edərək bilirik ki, Azərbaycanda bizim bu nəzərimizə şərik olan ruslar vardır. Bunlar bu günlərdə şəhərimizdə nəşrə başlayan “Russki misl” qəzetəsinin başında duran rus ünsürüdür ki, Azərbaycanın ruslara qarşı göstərməkdə olan hüsn-münasibətini təqdir ilə istiqlalımıza kin və kü-

durət nəzərilə baxan [həm]cinslərini bu əyri yoldan döndərmək niyyətindədirlər. Biz bu niyyətin xalis olduğuna inanırıq və “Russki mısl” başındakı partiyanın, müxaliflərə müqabil, güclənməsini arzu edirik. Bir arzumuz dəxi budur ki, bu partiya Azərbaycanda rus ünsürü müməssili [nüməyəndəsi] məsələsi işinə də ciddiyyətlə girişib bu gün “Rus Milli Komitəsi” namı [adı] ilə meydanda isbatı-vücut etməkdə [özünü göstərməkdə] olan “Yedinaya Rossiya”çıların bu namı üzərlərinə götürməkdə nə qədər haqlı olub-olmadıqlarını aşkar etsinlər. Çünki “Yedinaya Rossiya”çılar tərəfindən Azərbaycana qarşı ittixaz edilmiş olan vəziyyət [tutulmuş mövqə] əvvəldən bu günə qədər o dərəcə bəd-xahanə və həttə müfəttinanə [fitnəkar] bir rəngdədir ki, bu vəziyyət politikası nəticəsində ruslar ilə Azərbaycan türkləri arasında bir bürudət [soyuqluq] və gərginlik əmələ gələcək ehtimalı meydana vardır. Bu bürudət gedə-gedə kəsbihərərət edərsə [qızırsarsa, artarsa], axırda ruslar üçün xeyirli nəticələr verməz və təbiidir ki, vətəndaşlıq hörməti tamamilə rəf olub [aradan qalxıb] düşmənçilik əmələ gələr.

Əgər biz Azərbaycan türkləri türklük və islamlığımıza məxsus alicənablıq hissiyyəti sövqü ilə rahrovluq etməsəydik [yol yoldaşlığı etməsəydik; yola getməsəydik] ruslar Azərbaycanda bu qədər asudə dolana bilməzdilər. Halbiki keçmiş və gələcək siyasiyyət nöqtəyi-nəzərindən isti hissiyyətə dalmayıb, soyuq bir ağıl hökmünə tabe olmaq şərt edilərsə, ruslara nisbət başqa cür müamilat işlətməyə bizim həm tarixi və həm siyasi haqqımız vardır.

Biz ruslara deyə bilərik ki, siz qafqazlı-

lardan hüsn-müamilə umursunuzsa, bunu əvvəlcə öz xristianlarınızdan umun. O xristianlar ki, bir neçə əsr bundan irəli rus çarlığının ağuşi-“madəranə”sinə [ana qucağına] atılmaqla öz ixtiyarı ilə öz istiqlalıyyətlərindən məhrum edildilər. Bizdən nə yaxşılıq ummağa haqqınız var, bir surətdə ki, qılınc və atəş zoru ilə istiqlalıyyətimizi əllərimizdən cəbrən alıb bizi əsir və qul surətində bir əsr saxladınız və sair millət arasında həmişə xar və zəlil olmağımıza səy edib məhvimizə də çalışdınız?

Lakin biz təkrar istiqlalımıza nail olduqdan sonra bu sözləri ruslara demədik və demək istəmədiyimizi də hüsn-müamilatımız ilə ələnən [açıqca] isbat etdik. Böylə olan surətdə bir para rusların “Yedinaya Rossiya”çıların həqqşikənanə [xəincə] politikası sövqü ilə bizlərə kin və küdurətlə baxmağa heç bir haqqı yoxdur. Bizim elani-istiqlalıyyət etməmiz, rusluq şərəfini əskildən və ruslara qarşı həqarət ədd [hesab] edilə bilən hadisələrdən olmayıb da əvvəla paymal edilmiş [tapdalanmış] hüququmuzun istirdad [əldə edilməsi] və mühafizəsi və saniyə [ikincisi] “azad millətlər” şüarı kimi əsrimizə layiq ən böyük və ən müqəddəs bir fikrin hüsuluna [hasil olmasına] feilən xidmət göstərən və təkamülü-bəşəri [bəşəriyyətin təkamülü] qəbilindən layiqi-əhtiram olan tarixi bir vəq’ədir [hadisədir, faktıdır]. İşə bu nöqtəyi-nəzərdən baxmaq və “ağalığımız əlimizdən getdi” deyə əfsuslar etmək, çürük fikirliliyə dəlalət edən bir həqiqətdir ki, bu fikrin arşını ilə bizi və bizim müamilatımızı ölçmək istəyənlər böyük bir zəlalətdədirlər.

Hacıbəyli Üzeyir

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Almaniya Hökumətinin məramnaməsi

Veymardan çəkilmiş olan teleqrafa nəzərən, Şeydeman Almaniya Milli Məclisində hökumət siyasətindən məlumat verərkən demişdir ki, hökumətin ümumi siyasəti belə olacaqdır:

- 1) Mərkəzi Hökumət qüvvəti ilə Almaniya Dövlətinin vahidliyini müdafiə etmək.
- 2) Bilatəxir [gecikmədən] sülh əqd etmək [bağlamaq].
- 3) Vilson məramnaməsinə tərəfdar olmaq.
- 4) Heç bir təcavüzkarənə sülhə imkan verməmək.
- 5) Almaniya müstəmləkələrinin Almaniya qaytarılmasını tələb etmək.
- 6) Almaniya da sair millətlərlə bərabər hüquqda Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] daxil olmalıdır.
- (7-ci maddə buraxılmışdır)
- 8) Bütün dövlətlərin qoşunları tərksilah edilməlidir.
- 9) Ümumi həkəm [arbitr] təşkil etmək.
- 10) Gizli diplomatiyanı məhv etmək.

Cənubi Afrikada

Kapştaad – Transvaal, Natal və Kapştaad qitəsi [hissəsi, rayonu] Cənubi Afrika Hindu Konqresi böylə bir qərara gəlmişlərdir ki, bu yerlərin əhalisini əsarətdə saxlayan və onların Müttəfiqlərin torpağına keçməsinə müsaidə verməyən qanunlar ləğv edilsin. Konqre qərar vermişdir ki, Transvaal, Natal və Kapştaaddan ikişər nümayəndə Londonda olan Hindistan Milli Konqresinə göndərsin, Hindistanın

muxtariyyəti barəsində olan hinduların iddiasını bildirsinlər. Nüməyəndələr Cənubi Afrika hindularının da işləri barəsində təşəbbüsatda bulunmağı öhdələrinə götürmüşlərdir. Konqre qərar qoymuş ki, bu qanunlar ləğv edilməyincə Almaniya mütəəlliq [məxsus] Cənubi Afrika ittifaqa daxil edilməsin.

Avam Kerasında

Avamlar Kerasında müzakirə zamanında Dolin bəyan etmişdir ki, İrlanda siyasəti dəyişməyəcək və İrlanda muxtariyyət verilməlidir və yaxud onlara ixtiyar verilməlidir ki, İrlanda məsələsinə Sülh Konfransına versinlər. Lloyd Corc Almaniya müstəmləkələri barəsində verilən suala cavab vermişdir ki, Sülh Konfransı qət etmişdir, nə olur-olsun müstəmləkələr Almaniya qaytarılmasın.

Müttəfiqlər və Almaniya

Paris - Deyirlər ki, Müttəfiqlərin Hərbi Komitəsi bu qərara gəlmişdir:

- 1) Almaniyanı öylə hala salmaq ki, bir dəxi müharibə başlama[q]dan məhrum olsun.
  - 2) Almaniya andırmalı ki, Müttəfiqlər qalib gəlmişlər və onların tələbini Almaniya bilatərəddüd qəbul etməlidir.
- Hərgah, Almaniya öz xahişi ilə Müttəfiqlərə itaət edərsə, o zaman Etılaf [Antanta] dövlətləri nemeslərin adı işlərə başlamalarına müavinət [köməklik] edirlər.

Deyirlər ki, Cəmiyyəti-Əqvam komitəsi etılaf [razılışma] xüsusunda böyük addımlar atmışdır. Belə ki, ingilis, Amerika nümayəndələri qət etmişlər ki, bey-

nəmiləl ordu və flot [donanma] təşkili xüsusunda olan Fransa təklifini qəbul etsinlər.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh Konfransında nemes koloniyası [Almaniya müstəmləkələri] ilə Türkiyə oblastlarının [vilayətlərinin] Müttəfiqlər tərəfindən idarə edilməsi məsələsi müzakirə edilmişdir. Əğləb [qüvvətli] ehtimala görə amerikalılar Ermənistanı idarə edəcəkdirlər. İtaliya Ermənistan ilə İzmir arasında olan yeri [idarə] edəcəkdir. İngiltərə Beynənnəhreyn, Fələstin və Almanyanın Şərqi Afrikada olan müstəmləkəsini alır. Fransa Kamerunun bir hissəsini və Konqonu alır. Amerikanın cənub-qərb hissəsində olan Almaniya müstəmləkələri Cənub-Qərbi Afrikaya mülhəq olacaq [birləşəcək]. Bəhri-mühitdə [Sakit okeanda] olan Almaniya cəzirələri də [adaları da] Yaponiyaya keçəcəkdir.

Ərəblər Sülh Konfransında

Əmir Faysalın işi bu yaxın zamanlarda Sülh Konfransında müzakirə ediləcəkdir. Bu münasibətlə İngiltərə üçün böyük əhəmiyyəti haiz olan [əhəmiyyət daşıyan] məsələ də müzakirə edilməlidir. Bunlardan siva [başqa] bir neçə qarışıq məsələlər də var ki, onlar da Sülh Konfransında həll edilməlidir. Əmir Faysal, Hicaz Krallığı sərhədinin vüsətlənməsini [genişlənməsini] tələb etməyir, fəqət təvəqqe edir, Misirdən İrana qədər olan ərəblərin bir tarix, bir qan, bir dil və bir dində olduqlarını Müttəfiqlər qəbul etsinlər. Əgər ki, şimdilik onları bir ərəb dövlətinin təh-

ti-idarəsinə [idarəsi altına] cəm etmək mümkün deyilsə də, fəqət onların din və dilcə bir olduqları təsdiq edilməlidir. Hal-hazırda onlar federasyon əhvalı ilə təşkil edilməli, hər bir ərəb qitəsinin muxtariyyəti olmalıdır. Bunlar həpsi birlikdə bir dövlətin nəzarətində olmalıdırlar. O dövlət ərəblərin bacarmadığı işləri, dəmir-yol, teleqraf, telefon işlərini idarə etməlidir. Axırda bu nəzarət məhəlli [yerli] ərəb hökumətinə mühəvvəl edilməlidir [tapşırılmalıdır].

Bu gün Əmir Faysal öz işlərini Sülh Konfransına təqdim etmişdir. Ərəblər bəyan edirlər ki, Suriyanın öz daxili işlərini idarə etməyə iqtidarı vardır. Bu da şübhədən aridir [uzaqdır] ki, onlara əcnəbilərin texniki məsləhəti və müavinəti lazımdır. Ərəblər əcnəbi məsləhətçilərinə hürrriyyətlərini deyil, yol verməyə hazırdırlar. O ki qaldı Beynənnəhreynə, ərəblər zənn edirlər ki, Beynənnəhreynin tezliklə tərəqqi etməsinin bütün aləm üçün əhəmiyyəti olduğundan, Müttəfiqlər Beynənnəhreynə hərbi və maddi müavinət etməlidirlər. Amma bununla bərabər onlar arzu edirlər ki, Beynənnəhreyn hökuməti ərəblərin ruhuna və əsaslarına müvafiq olsun. Hökumət təşkil edildikdə təyin ilə deyil, intixab [seçki] üsulu ilə icra edilsin. Vüsətli miqyasda hökumət təsis müşkül olan qeyri-müntəzəm dairələrdə fəvqəlzikr [yuxarıda deyilən] əsasa daha artıq riayət edilməlidir.

Fələstində 75 min nəfər yəhudilərə nisbətən ərəblər miqdarca artıq olduğuna baxmayaraq, hökumət məsuliyyətini öhdələrinə almaq istəməyirlər. Fəqət hökumətin hər bir hərəkətini təftiş və nəzarət etməyə ərəblər muxtar olma-

lıdırlar. Ərəblər bir də tələb edirlər ki, onların torpağı dövlətlərin nüfuzu altına keçməsin.

Ərəblərin bu kimi tələbini Müttəfiqlər düşünməyirlər. Ərəblər müharibəyə qatışmadan əvvəl İngiltərə ilə Fransa arasında olan əhdnamə ilə Ərəbistan ingilis və fransızların nüfuzu altına keçmişdi. Bu əhdnaməyə müvafiq Fransa Suriyanı, İngiltərə Beynənnəhreyni nüfuzu altına almışdı. Sonra hər iki hökumət razılıq vermişlər ki, Cəmiyyəti-Əqvamın nəzarəti ilə İngiltərə Beynənnəhreyni, Fransa Suriyanı idarə etsinlər. Fəqət bu, Ərəbistanın nüfuzu altına keçməsi məsələsini qəti surətdə həll etməyir. Hərgah, məsələni mükəmməl surətdə həll etmək istəyirik, o zaman bu hökumətlərin biri və yaxud ikisi Ərəbistanda olan haqq və iddialarından vaz keçməlidirlər.

Almaniya haqqında

Hərbi mütəxəssislər gələcəkdə Almaniya qoşunlarının miqdarı barəsində rəylərini verdikdən sonra Ali Hərbi Şura qəti əhəmiyyətli qərarlara gəlmişdir. Almaniya ordusu 100 min nəfərdən ibarət olmalıdır. Bunlar könüllü olaraq 12 il müddətlə xidmət etməlidirlər. Lloyd Corcun nöqtəyi-nəzərinə müvafiqət edən [uyğun olan] bu qətnamə, dünyanın tərkisəgəriyyətinə birinci qədəmdir və böyləliklə mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə ləğv edilmiş bulunacaq. General Plumerin ingilislər tərəfindən işğal edilən Almaniya yerlərində olan aclıq və ərzaq pozğunluğu xüsusundakı məktubu Spada danışıq başlanması kimi konfrans qətnaməsində böyük rol oynamışdır.

CÜMƏ GÜNKÜ MÜHÜM XƏBƏRLƏR

Londonda bolşeviklər

London - “Deyli meyl” qəzetəsi yazır ki, hal-hazırda yalnız Londonda 20 min nəfər bolşevik vardır. Bunların əksəri rus yaxud başqa dövlət təbəələrinəndir. İngiltərə hökuməti bunların İngiltərə üçün nə dərəcə xətrəli [təhlükəli] olduğunu hiss edir və ona görə də ciddi tədbirlər görür.

Fransızlara qarşı

Mart ayının 2-sində, gecə Odessa mövqifində [stansyasında] dayanmaqda olan fransız komandanlığı qatarı altına naməlum şəxslər bomba qoymuşlardı. Bomba dəhşətli surətdə partlayıb, iki nəfər fransız yaralamışdır.

İngiltərədə əmələ hərəkatı

London - Bu axır həftədə bir neçə xüsusi tətildən sonra əmələlər [fəhlələr] hökumətə qayət ağır tələbnamələr təqdim edirlər. Hərgah, tələbat qəbul edilərsə, bir çox şeylərin də qiyməti artacaqdır. Bu məsələdən məadin [mədən] əmələləri, dəmiryol və nəqliyyat əmələləri maraqlanırlar. Bunların miqdarı milyon yarımındır. Əmələlər gündə 6 saat işləməyi, məvaciblərinin 30 faiz artırılmasını, işsizlik zamanında əmələlərə mükəmmələn məvacib verilməyi tələb edirlər. Dəmiryol əmələləri isə məvaciblərinin 100 faiz artmasını, vaxtdan artıq işlədikləri üçün bir yarım artıq məvacib verilməsini tələb edirlər.

* Müttəfiqlər Almaniya ilə təzədən mütarikə [atəşkəs] danışığına başlayırlar.

Belə ki, bu dəfə Müttəfiqlər bir dərəcə güzəştə bulunacaqlardır.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

* Ədliyyə nazirinin Kiçik Şura haqqındakı məruzəsindən sonra məruzənin təsdiq edilməsi təhti-qərara alınmışdır.

* Rəisi-vükəlanın [Baş nazirin] sərhəd qaraqolu təşkili haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Maliyyə nazirinə tapşırılsın ki, təcili surətdə hökumət müzakirəsinə Azərbaycan sərhəd qaraqolu təşkili haqqında məruzə pişnihad [təqdim] etsin. O vaxtdək Daxiliyyə nazirinə tapşırılsın ki, Muğanda İran sərhədlərini mühafizədən ötrü 200 nəfərlik süvari bir qüvvə təşkil etsin.

* Rəisi-vükəlanın zabit namizədlərinə məvacib təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Gəncə Hərbiyyə məktəbini bitirmiş zabit vəkillərinə 800 rublə məvacib təyin etməli və təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana təqdim edilməlidir.

* Daxiliyyə nazirinin Gəncə Milli Komitəsi qərzini [borcunu] Xəzinəyə qəbul etmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Daxiliyyə nazirinə tapşırılsın ki, Komitənin qərzi miqdarını müəyyən etsin.

* Daxiliyyə nazirinin Qarabağ general-qubernatorluğu xidmətçiləri təsdiqi

haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Daxiliyyə naziri tərəfindən təqdim edilən xidmətçilər siyahısı təsdiq edilsin. Onların maaşı Qarabağ general-qubernatoru ixtiyarındakı məbləğdən verilməlidir.

* Maarif nazirinin Mayılov qardaşlarının teatrosu həczi [müsadirəsi] haqqındakı şifahi məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Hökumət Teatrosu lüzumiyyəti üçün Maarif nazirinə tapşırılsın ki, Mayılov teatrosunu təhti-idarəsinə [idarəsi altına] almaqla xüsusi bir komiya təyin etsin ki, teatronu qiymət etsin.

* Maliyyə nazirinin Dövlət Bank təsisi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Azərbaycan Dövlət Bankı təsisi haqqındakı Maliyyə naziri layihəsini təsviblə [bəyənməklə] ona tapşırılsın, təcili surətdə nizamnamə hazırlasın.

MƏCLİSİ-MƏBUSAN VƏ ƏHALİ

Azərbaycan Məclisi-Məbusanı iclaslarının bu axır vaxtlarda əksərən müsəlman məbuslarının iclasa vaxtında gəlməmələri ilə bir neçə kərə baş tutması əhali arasında şayə olaraq [yayılarq], bu xüsusda Şəki ziyalıları tərəfindən idarəmizə böylə bir teleqraf gəlmişdir:

“Böylə ağır günlərdə Məclisi-Məbusan üzvlərinin iclasa gəlməmələri ilə iclasların baş tutmaması bizi artıq qəmgin

etmişdir. İclasa vaxtında gəlməyən üzvlərdən böylə qeyri-qabil hərəkətin dövlət və vətən xatirəsi üçün rəf edilməsini [aradan qaldırılmasını] acizənə rica edirik. Şəki şəhəri ziyalıları”

AZƏRBAYCAN HƏŞƏRATI

II

“Vperyod” qəzetəsinin 15-inci nömrəsində Zaqatala xristianları namından [adından] Bakı Rus Milli Komitəsinə göndərilmiş ərzihalin eynən tərcüməsini və cavabını “Azərbaycan”ın 127-ci nömrəsində yazmış idim. İşbu məktubum səbəbli Zaqatalanın müxtəlif nöqtələrindən bir çox məktub və teleqraflar aldım. Məktub və teleqrafların cümləsində Zaqatala xristianları namından Bakı Rus Milli Komitəsinə böhtanən verilmiş ərzihala kimlərin imza etdiklərini məndən sual edirlər. İşbu suallara cavab olaraq bir neçə söz söyləmək məcburiyyətindəyəm.

Azərbaycan Cümhuriyyəti daxilində yaşayan, Azərbaycan təbəəsi olan bir millətdən gələn ərzihalin Azərbaycan Hökumətinə deyil, Azərbaycanı tanımaq istəməyən Rus Milli Komitəsinə gəlməsindən və Azərbaycan məmurlarını dəxi işbu cinayətlərlə müttəhim göstərən ərzihalin kimlər tərəfindən yazıldığını və bu ərzihalin doğru olub-olmadığını təftiş və təhqiq etmək əlbəttə Hökumətin vəzifəsi idi. Fəqət təəssüflər olsun, Hökumət bu haqda heç bir təşəbbüsatda bulunmadı. Bu işin həqiqətə qərin [yaxın, uyğun] olub-olmadığını hamıdan artıq

Zaqatala valisi Əliyar bəy [Haşimbəyov] meydana çıxarmalı idi. Halbuki, bu vaxt Bakıda olduğu halda nədənsə sükut ixtiyar etdi.

Nə yapalım; zülm görən türk, müttəhim edilən yenə türkdür. İşbu iki məyusiyyət üzərinə üçüncü olaraq “laqeydlik”i dəxi əlavə etmək məcburiyyətində bulunuruz ki, müsibətin ən əşəddi [şiddətli] də budur!

Ərzihala imza edən kimlərdir, sualını verən əfəndilərə mən sual edirəm: Məşəbəyi naçalniki Murzin, mal doktoru Vorobyov, Nikolay Martirosov və notarius nə işdədirlər?

Sail [sual verən] əfəndilər! Zaqatala istehlak cəmiyyətlərinin bezindən başqa əmtəəsini Similt nam [adlı] bir rus satdığını bildiyiniz halda xainin mürəbbisi [müəllimi, tərbiyəçisi] ədd [hesab] olunan və nerəli olduğu məlum olmayan İvanovu nə üçün bütün istehlak cəmiyyətlərinin sədrliyində yenə də saxlayırsınız? O İvanov ki, sentyabr ayında məhud [məlum] məsləki üçün həbs edilmişdi. Əcəba bu cəmiyyətlərə sədr olacaq adamınızımı yoxdur?

“Azərbaycan” qəzetəsinin 127-inci nömrəsində “Azərbaycan həşəratı” məqaləmdə Nikolay yadigarı demişdim. İndi də Nikolay yadigarı Denikin mühibbləri [dostları] deyəcəyəm. Bunlar Azərbaycan məmurluğunda olub, Azərbaycan pulu ilə təəyyüş etdikləri [dolandıqları] halda Denikin və Lyaxovların gəlmələrini dörd gözlə gözləyirlər və bu haqda bacardıqları qədər işləyirlər. İştə Zaqataladan Rus Milli Komitəsinə göndərilmiş ərzihal bunun müqəddiməsidir.

Qəribə burasıdır ki, inqilabın birinci günlərində Zaqatala vilayət icraiyyə Komitəsi

təsi nəinki məmurluğundan, hətta Zaqatala vilayətindən sürgün edən Vorab-yovu 14 ay sonra Hökumətimiz yenə əv-vəlki məmurluğuna təyin etdi.

Doğrudur, bizə məmur lazımdır. Lakin Cümhuriyyətimizə, istiqlalıyyətimizə mü-xalif şəxslərin heç bir vaxtda məmurluğa alınması caiz olammaz!

Zaqatalada Cümhuriyyətimizə zərərli, Nikolaydan qalma rus çinovniklərinin han-giləri olduğunu vali Haşimbəyovdan Hö-kumətimiz sual etsə doğru məlumat alar, zənnindəyəm. Hər halda Hökumətin bu haqda qəti və təcili tədbirlərini dörd göz-lə gözləyiriz.

Bayram Niyazi [Kiçikxanov]

SƏRLÖVHƏSİZ

*“Hər ruz qorg bərə azin gəle mibərəd
in gələra bebinki çe asudə miçərəd”*

Sədi

Son on il zərfində həyati-ictimaiyyə və siyasiyyəməiz [siyasi və ictimai həyatımız] böyük və olduqca ağır təcrübələrə tə-həmmül etmiş [dözmüş] və dəfəatla [də-fələrlə] gözləmədiyi təcavüzlərə hədəf ol-muşdur. Bu “gözləmədiyi” kəlməsini söy-ləyirsək də, fəqət əfradi-millətimizin [mil-lətimizin fərdlərinin] cəhalətini nəzərə al-dıqda bundan vaz keçmək istəyiriz. Guya “böylə də olacaqdı və bir an əvvəl önü alınmazsa gələcəkdə dəxi olacaqdır” de-mək xəyalında bulunuruz. Guya bu tövr insaniyyəyə yaxışmayan bir hərəkət biz-lərdə təbiət halını almali imiş və bunun

rəf və ızaləsi [aradan qaldırılması, yox edil-məsi] heç vəchlə mümkün deyilmiş. Hal-buki zərbənin biri endirildiyi vaxt ona məruz qalan tərəf bir daha digərinin endirilməsinə imkan verməməkdən ötrü səy və təlaş edər, kəndisini müdafiyyə qalxışar. Bu öylə bir həqiqətdir ki, kimsə inkar edə bilməz. Son neçə il ərzində biz-lər bunu düşünmədik. Millətin cahil və avam hissəsi həman əski üsuli-idarənin bərəkətindən yekdigərinin [bir-birinin] ca-nına susamış kimi hərəkəti-vəhşiyənədə davam edərək yüzlərcə deyil, minlərcə gəncləri qanlarına qəltan etmiş, bir çox analar və bacıları giryən [ağlar] qoymuş-dur. Bu isə camaatımızın bir tək avam və cahil sinfində deyil, bəlkə get-gedə baş-qa siniflərə dəxi sirayət edərək ümumi bir hal almağa başlamışdır. Nədənsə biz-lər böylə hərəkətin ələlümüm önünü almağa təşəbbüsdə belə bulunmamışız. Halbuki, o daha təkrar etmiş və edəcə-yinə də şübhə yoxdur. Axırda bir də gö-rəcəyiz ki, Afrika vəhşiləri kimi səhra-larda üryan gəziriz.

Aşkar və aydın bir nəticədir ki, əv-vəlini görmək çox da uzaq şeylərdən deyildir. Zira bir millətin rəhnüması, ha-disi, irşadı və nasehi [yol göstərəni, doğru yola çəkəni, həqiqəti göstərəni və nəsihət verəni] aradan yox olarsa, təbii ki, o özü dəxi məhv olar. Tamamilə məhv olmazsa da, qüruni-uladakı [ibtidai dövrlərdəki] halını kəsb edər. Bunun nədən ibarət olduğu isə cümləyə məlumdur.

Lakin artıq yetər. Biz bir sənədən zi-yadə minlərcə qurbanlar verib nail ol-duğumuz istiqlalıyyət və kəndimiz idarə etdiyimiz məmləkətdə böylə cəhalətə artıq yol verilməz. Getsin artıq o zaman-

lar ki, istibdadın xain və qanlı əlləri min-lərlə cavanlarımızı xaki-əbədiyyətə [əbə-diyyət torpağına] daldırdı. Hənuz gül şa-xələri kimi açılaraq gözləməkdə ol-duğumuz bəhrələrdən bizi məhrum edir-di. Fəqət o şaxələr həman istibdadın sər-səri havası ilə tökülürdüsə də, əsli, kökü möhkəm olduğundan, milliyyətimiz, isla-miyyətimizdən ibarət olan əsasımız məhv olmadı və olammaz!

İştə, bu əsasla biz kəndi hüququmuzu müdafiə edir və onu həyatımıza tətbiq edirik. Biz əminiz ki, bu əsas tamamilə tətbiq edilərsə, mühitimizə müsəllət ol-muş bu bəlanı rəf edə biləriz!

Piri [Mürsəlzadə]

BAKI XƏBƏRLƏRİ

İngilis Baş ərkani-hərbindən [Baş qə-rargahından]

Tətil və iğtişaş olmaması üçün İngil-tərə komandanlığı öz vədinə görə flotun [donanmanın] tərk-silah edilməsində həbs olunan hamı məryak [dənişçi] və matros-la-rın azad edilməsi əmrini vermişdir. “Qars”, “Ərdahan” və “Astrabad” gəmiləri hərbi porta aparılırlar. Gəmilərdə olan ingilis qaraqolları götürülür. Ticarət gəmilərində olan Rusiya hökumətinə məxsus top-lar gəmilərdən çıxarılıb, hərbi porta qo-yulacaqdır. Gəmilər tərk-silah edildiyi za-man gəmilərdə tapılan hamı pullar hərbi port kapitanı Qriqoryevə təhvil verilir. Bundan əlavə, məzkur [adı çəkilən] Qriqo-ryevin Kaspi hərbi donanması nümayən-dəsi olduğu İngiltərə Bəhriyyə məmur-

ları tərəfindən etiraf [təsdiq] edilir.

Bakı, 14 mart 1919

Baş Ərkani-Hərb Polkovniki (imza)

Fövqəladə İstintaq Komissiyası

16 fevral 1919-uncu ildə Azərbaycan Hökumətində idarələr[d]ə sui-istemala [vəzifədən sui-istifadə hallarına] dair cümlə işlərin təftiş və istintaqına aid xüsusi heyət əmələ gəlmişdir. Bu heyətin ixtiyarı var, hamının və hətta mənsəbdə olan şəxslərin də barəsində iş başlamağa. Əhalinin xeyri üçün və hökumətin cürbəcür üzvlərinin sui-istemala dair cümlə işlərini təftiş etməkdən ötrü heyət təklif edir, bu işin fəlahiyyətinə [rifahına] və xeyrinə məlumatı olan şəxslərə məlum etsin zəbani və ya məktubi [şifahi və ya yazılı].

Ünvan: Badkubə, Persidski və Kolyu-bakinski küçələrin tinində, Azərbaycan Təmyiz [Kassasiya] Məhkəməsi olan evdə.

Zəbani [şifahi] məlumat qəbul olunur hər gün, bayram günlərindən başqa, sa-at 12-dən 2-yəcəm.

Heyətin sədri: Patseviç

Adilin dəfni

Dün Mart hadisəti zamanı böyük yararlıqlar və qəhrəmanlıqlar göstərən Məşhədi Adil Kərbəlayi Əbdürrəhim oğ-lunun mərasimi-dəfni təntənəli surətdə icra olunub, səhər saat 9 tamamda cə-nazə mərhumun evindən qaldırılıb, Təzə məscidə gətirildi. Orada “Quran” tilavə-tindən [oxunmasından] sonra Abbasqulu Kazımzadə cənabları qayət mövzun [mü-nasib] nitqlə mərhumun ömrünün son vaxtlarında göstərdikləri fədakarlıqları və yararlıqları yad edərək Mart hadisə-

tından Bakı fəthinə qədər səngərlərdə yatdıqlarını təqdirle Məşhədi Adilin son vaxtlar getdiyi fədakarlıq yolu ilə getməyi tövsiyə etdi. Mərhumun cənazəsi musiqi dəstəsi, 2-3 min nəfərlik bir izdihamın müşayiəti ilə “Tifaq” məscidinə və orada fotoqraf tərəfindən rəsim alındıqdan sonra Kürdəxanı kəndinə yola salınır.

Mühazirə

Bu gün martın 16-sında Keşlə kəndində Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat” tərəfindən Piri Mürsəlzadə cənabları “Azərbaycanın indiki halı” mövzusunda mühazirə (leksiya) oxuyacaqdır. Mühazirə saat 3 tamamda başlanacaqdır.

Bələdiyyə İdarəsində

- Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarəti [Səhiyyə Nazirliyi] Bələdiyyə İdarəsinə müraciətən məlum etmişdir ki, şəhərdəki müsri [yoluxucu] xəstəliklərin izdiyad etməsi [artması] səbəblərindən biri şəhərin həkimləri olmamasıdır. Bu da fəqət Bələdiyyə İdarəsindən verilən məvaciblərin azlığından olsa gərək. Nəzarət təcili surətdə həkimlərin məvaciblərinin artırılmasını rica etmişdir.

- Yenə həman Nəzarət [Nazirlik], Bələdiyyə İdarəsinə müraciətən məlum etmişdir ki, Hökumət tərəfindən Bələdiyyə İdarəsinə şəhər arabalarının fəaliyyətini təcrid [bərpa] üçün para buraxılmışsa da, yenə şəhər təmizlənməsinə şüru edilməmişdir [başlanmamışdır]. Bahar daxil olduqda müsri xəstəliklər izdiyadını nəzərə alaraq Nəzarət rica etmişdir ki, bu məsələ barəsində də lazımi tədabir it-

tixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

Hadisat

Quldurlarla atışma

Martın 12-sində gecə Biləcəri mövqifi [stansiyası] yaxınlığında “Xırdalan ovdanı” deyilən yerdə Balaxanı-Sabunçu polis dairəsinin 6-ncı uçaştok strajnikləri ilə quldurların arasında atışma vaqe olmuşdur. 6 nəfərdən ibarət quldur dəstəsi məzkur [deyilən] yerdə olan əşyanı qarət və strajniklərin silahlarını almaq qəsdilə gecə vaxtı qəflətən qarovula hücum etmişdir. Qarovul qaranlıqda iki nəfərin yaxınlaşmasını görərək tüfəngdən onlara atəş açmışdır. Tüfəngin səsinə başqa strajniklər gəlib, quldurlarla onların arasında şiddətli atışma başlanmışdır. Bir saatdan artıq davam edən atışmadan sonra quldurlar bir nəfər ölü buraxıb Qobu kəndinə tərəf qaçmışlardır. Strajniklər onları bir qədər təqib etmişlərsə də, onlar dumandan istifadə edərək dağlara qaçıb gizlənmişlərdir. Atışma əsnasında strajniklərdən Pərvaz Dadaş oğlu yüngül surətdə yaralanmışdır.

FƏHLƏ HƏYATINDAN

Balaxanıdan

Mart ayının 12-si Rusiya hökuməti-mütləqəsinin [mütləqiyyət hökumətinin] rişələri qət olunan [kökləri kəsilən] gün divi-isdibdadın son mürəssili [nüməyəndəsi] olan Nikolayın taxtdan düşməsi, Rusiya çarizminin qanlı çəngəlindən [caynağından] fəhlə və kəndçilərin azad olmaları və zülm imperializminin çəkilməz bari-giranından [ağır yükündən] millətlə-

rin azad olan günü olmaq həsəbi [səbəbi] ilə Balaxanı köyündə H. Ağayevin evində möhtəşəm bayram tərtib olunub, Balaxanıda mövcud hamı firqələr iştirak edirdi. Bugünkü günün şərafəndən və inqilabın tarixindən müfəssələn danışdıqdan sonra sədr məclisi açmadan əqdəm [qabaq] inqilab günlərində ölənlər şühədanın [şəhidlərin] istirahəti-ruhları üçün, hür fikirli vəfat edən yoldaşların və Hüseyin Ərəblinski cənablarının ruhi-pürfütuhlarına [fateh, qalib ruhlarına] təzimən üç dəfə ayağa qalxaraq təzim olundu. Sonra atidə [aşağıda] dərc olunan dörd maddədən ibarət qətnaməni cavan hökumətimizə, Azərbaycan Parlamanına bildirmək münasib görüldü:

1) İstəklilə əsgərlərimizin paytaxtımız olan Bakı şəhərinə tezliklə gəlmələrini rica edirik.

2) Kəndlərdə təşkilatlar açılıb, xalqımızın əfkarını tənvir etməyi [düşüncəsini aydınlatmağı] tələb edirik.

3) Dağıstanda Denikin və Lyaxovların qəddar əlləri ilə axan dağıstanlı qardaşlarımızın [qanlarına] və bu qanlara bais olan gizlin siyasətçilərə protesto etməklə bərabər, aşkar surətdə biz fəhlə və kəndçilər onlara deyirik ki, hər halda böylə hərəkətlərin önünü almağa axırıncı qətrə qanımızadək hazırız.

4) Tətil məsələsinə biz fəhlə və kəndçilər heç vaxt razı olmarız, zira tətildən nə millətimizə və nə hökumətimizə, nə də fəhlə hüququna heç bir mənfəət görməyib və bu tətilin gizlin siyasətini dərk edirik. Hansı ki, avtokaloniya və Sentro-Kaspi hökumətini təşkil edən matrosların və neçə nəfər sosialistlərin arvad-uşaqlarının həbs etməsi üçün –

hərçənd həbs məsələsi vicdanən rəva deyilsə də – lakin onunla bərabər yoldaşlarımıza bildiririk ki, hərəgah tətil etmək lazım gəlsə, keçən illərdə Mart faciəsində axan məzlumların və hazırda Dağıstanda axan məzlumların qanlarına tətil etmək lazım gəlir, nəinki avtokaloniya və qeyrə üçün. Buna binaən [buna görə] fəhlə yoldaşlarımıza tətilə yol verməməyi tələb etməklə bərabər, hökumətimizin də böylə işlərə müsaidə verməməsini tələb edirik.

Sədr: Sad.

Katib: T. Dadaşzadə.

MÜƏLLİMLƏR İCLASI

Martın 11-ində, 9-uncu rus və müsəlmani məktəbində şəhər məktəblərinin bütün müsəlman müəllimə və müəllimlərinin iclası iniqad etmişdi [baş tutmuşdu]. Məclisi Səməd bəy Hacıəlizadə cənabları güşad edərək [açaraq] Müsəlman Müəllimləri İttifaqına dair məlumat verir. Bir sənə üç ay bundan əvvəl müsəlman müəllimlərinin İttifaqı fəaliyyətə başlamışdı. Üç ay müddətində işbu İttifaq işləyərək bir çox iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunmuşdur. Məsələn, Rusiya müsəlman müəllimləri ilə əlaqə peyda etmək qəsdilə Kazan və başqa nöqtələrlə mükətibatda [yazışmada] bulunmuşdur. Fəqət Mart hadisətindən sonra müəllimlər İttifaqı da başqa islam təşkilatları kimi təbii olaraq öz fəaliyyətinə xitam verməyə məcbur olmuşdu.

Sonra Səməd bəy cənabları o vaxtdan bu vaxtdək alınan məlumatlara görə, birisi müəllimə olmaq üzrə 8 nəfər

müsəlman müəllimlərinin vəfat etdiyini xəbər verməklə istirahəti-ruhları üçün dua oxumağı təklif edir. İclas ayağa qalxaraq dua və fatihə oxuyurlar.

Bundan sonra məclisə Əliməhəmməd [Mustafazadə] sədr, katibliyə Əfəndizadə cənabları intixab edilir [seçilir].

Sabiq İttifaq idarəsi namindən Ağababa İsrafilzadə idarənin fəaliyyəti barəsində məlumat verir. Yeni idarə intixab edilmək təklifindən sonra işbu cənablar: Ağababa İsrafilzadə, Baba bəy Səfərizadə, Səməd bəy Hacıəlizadə, Əliməhəmməd Mustafazadə, Süleyman Axundzadə, Nigar xanım Rzabəyzadə, Rəsul bəy, Emin əfəndi, Məhəmmədqulu Hüseynzadə idarə əzəliyinə [üzvlüyünə], Xudaverdi Kələntərzadə, Toxtamış əfəndi, Ayn. Əbdülzadə təftiş komissiyasına intixab edilirlər [seçilirlər].

Ümumi Müəllimlər İttifaqına daxil olmaq barəsindəki mübadileyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] sonra üç müəyyən təklif edilir:

1) Müəllimlər İttifaqına bilaşert [qeydsiz-şərtsiz] daxil olmaq.

2) Müəyyən şərait üzrə [şərtlərlə] ümumi İttifaqa daxil olmaq.

3) Ümumi İttifaqa daxil olmayıb, xüsusi ittifaq təşkil etməli.

İkinci təklif əksəriyyətlə qəbul edilir. Şərait cümləsindən biri də ümumi Müəllimlər İttifaqının nizamnaməsindəki “Ümumrusiya Müəllimləri İttifaqı” sözləri çıxarılıb, “Azərbaycan Müəllimləri İttifaqı” sözləri yazılmaqdadır. Burada verilən məlumatdan anlaşıldığı üzrə, Bakıdakı rus müəllimləri ziyadəsincə Rusiya (?) tərəfdarı olmaq üzrə Azərbaycanı tanımaq belə istəməyirlərmiş!

Tələbə

ƏRZAQ İŞLƏRİ

* Ərzaq Nəzarəti Dəmiryol nazirinə müraciətlə Azərbaycan tərqi [yolu] ilə Dağıstandan bilamümaniət [maneesiz] balıq aparılması üçün Azərbaycan dəmiryol naçalniklərinə lazımı binagüzarlıqda bulunmağı [sərəncam verməyi] xahiş etmişdir.

* A. K. Muradov Türküstandan Ərzaq Nəzarəti naminə 20 vaqon buğda gətirməyi dəröhdə etdiyindən [öhdəsinə götürdüyündən], Nəzarət tərəfindən lazımı vəsiqə almışdır. Ərzaq Nəzarəti İngiltərə Komandanlığına müraciətlə məzkur [adı çəkilən] Muradova həman buğdaları Mərvdən Krasnovodska və oradan Bakıya gətirmək üçün müavinət [köməklik] göstərməsini xahiş etmişdir.

* Ərzaq Nəzarəti Dağıstan Hökumətinin Azərbaycan Hökuməti nəzdində olan siyasi nümayəndəsinə müraciətlə Qayakənd mövqifində Səfərizadə Rəsulova mütəəlliq [məxsus] min put buğdanın Rəsulov tərəfindən gətirilməsinə icazə verilməsini xahiş etmişdir.

* Ərzaq nazirinin Gəncə vilayəti vəkili A. L. Brilinski qulluq işlərindən ötrü Gürüstana azim olmuşdur [getmişdir].

* Ərzaq Nəzarəti, Ticarət və Sənəət Nəzarətinə [Ticarət və Sənaye Nazirliyinə] yazır ki, sabun və nəbatat yağları az olduğuna [görə] Azərbaycan daxilində bu cür malların artması lazımdır. Bunları hazırlamaqdan ötrü də bir neçə milyon put çiyid vardır. Bu çiyid qaldıqca xarab olmaq üzrədir. Buna görə “Xlopok və maslo” səhmdaran şirkəti idarəsinin ərizəsi mövcubincə [ərizəsinə əsasən] Ərzaq Nəzarəti hərgah Ticarət və Sənəət Nə-

zarəti tərəfindən mümaniət [manecilik] görülməsə, məzkur [adı çəkilən] idarəyə Ləki mövqifinə [stansiyasına] min put kaustiçeski soda [kaustik soda] aparılmasına icazə verilməsini lazım görür.

* Ərzaq Nəzarəti İngiltərə Komandanlığına müraciətlə hal-hazırda İngiltərə Komandanlığı ehtiyacatı üçün vəgüzar edilən [verilən] təzə gömrükhana anbarlarındakı malların Ərzaq Nəzarəti ixtiyarına vəgüzar edilməsi üçün binagüzarlıqda bulunmağı xahiş etmişdir. Həman anbarda min putdan ziyadə qəzetə kağızı və qeyri kağızlar vardır. Bundan əlavə, 1917-inci il yay fəslindən həman anbarlarda sabiq Qafqaziya ordusuna məxsus 28 çiftçi makinaları [kənd təsərrüfatı dəzgahları] saxlanmaqdadır. Ərzaq Nəzarətinin indi həman makinalara ehtiyacı vardır.

* Ərzaq Nəzarəti Bakı Gömrükhanasına müraciətlə “Moş” paraxodundan boşal[dılmış] və hal-hazırda “Qafqaz-Merkuri” şirkətinin 16-ıncı körpüsündə olan tənəkiyə Ərzaq Nəzarətinin gömrük və aksiz verib-erməməli olduğunu xəbər verməyi xahiş etmişdir.

* Ərzaq Nəzarəti təhərri [axtarış] polisə naçalnikinə yazır ki, xozyaystva [təsərrüfat] müdiri Şvetsovdan tutub Ərzaq Nəzarəti ixtiyarına göndərdiyiniz 33 min rublə paranı, 412 arşın manufaktura, 35 girvənkə qənd, 25 girvənkə sabun, 2 girvənkə çay, 2 girvənkə şam və balıq sənədlərinin məzkur Şvetsovun özünə qaytarılmasını xahiş edir. Həman şeylər və pullar sizin möhürünüzlə möhürlü olduğundan Ərzaq Nəzarəti tərəfinizdən göndərilən şeylərin Şvetsova qaytarılmasında mümaniət [manea] olub-olmadı-

ğını və veriləcəyi təqdirdə həman şeylərin möhürünü götürməkdən ötrü nümayəndənin gəlməsini xahiş edir.

* Ərzaq Nəzarəti general Tomsona yazmışdır ki, Ərzaq Nəzarətinin Petrovskda olan vəkillərinin verdiyi xəbərlərə görə, Petrovskda olan bir tək Rus-Asiya Bankı İngiltərə Komandanlığının əmrinə görə əsgərləriniz üçün mənzil edilmişdir. Ərzaq Nəzarəti Dağıstan Hökuməti daxilində taxıl almaqda olduğundan və alınan taxılların pulunu vermək üçün Petrovsk tək bir məntəqə olduğundan bankın qapalı olması Ərzaq Nəzarətinin işlərini ləngə salmaqda bərabər, Nəzarətə böyük zərər vurur. Buna görə Ərzaq Nəzarəti sizdən xahiş edir ki, Petrovskda olan bankın həcdən [müsadirədən] azad edilməsi üçün təcili surətdə binagüzarlıqda bulunasınız [sərəncam verəsiniz]. Bu mümkün olmadığı halda, bankın tezliklə fəaliyyətə başlaması üçün öz müavinətinizi [köməyinizi] göstərəsiniz.

AZƏRBAYCANDA

Lahıcdan

Keçən kanuni-sani [yanvar] ayının 30-unda Ərakit məhəlləsində məzkur [adı çəkilən] məhəllənin ibtidai məktəbinin müəllimi Həsən Rəhimzadə və mütəəllimləri [şagirdləri] tərəfindən məktəbin biçiz [kasıb] mütəəllimləri nəfinə [xeyrinə] olaraq “Cəhalət səmərəsi” nam [adlı], həm də bir pərdədən ibarət “Çoban” adlı məzhəkə mövqeyi-tamaşaya qoyulmuşdu. Pərdə qaldırmadan əvvəl mu-maileyh [adı çəkilən] müəllim tərəfindən teatrın verdiyi mənfəət və teatrın əhali

həyatındakı bəxş etdiyi hüsn-təsir xüsusunda müxtəsərcə haziruna [iştirakçılara, orada olanlara] nitq söylə[n]di. Ondan sonra mütəəllimlərdən Talib Süleymanzadə peyğəmbəri-zışanımızın [şanlı peyğəmbərimizin] elm haqqında buyurduqları nəsayihi [nəsihətləri] camaata ixtar etdi [xatırlatdı]. Bədəhu [sonra] mütəəllimlərdən İsgəndərzadə Məhəmməddəli “Əsgərlik müqəddəs vəzifəmizdir” ünvanında haziruna bəliğ bir surətdə bir xitabə söylədi. Pyeslər mövqeyi-tamaşaya qoyularaq böyük təntənə ilə keçib hazirunun ruh yüksəkliyinə bais oldu. Pərdələrin fasilələrində məccanən [pulsuz] olaraq Məşhədi Həsən tar çaldı və xanəndə oxuyurdu. Teatrodan xalis mədaxil olaraq xərcdən savayı 300 manat hasil oldu. Teatrın işlərində və mayeh-tacına [ehtiyaclarına] əldən gələn müavinəti edən Nəsrulla Süleymanzadəyə, Əmirəli Məlikzadəyə və iranlı qardaşımız Mirzə Ələkbərə müəllim və mütəəllimlər izhari-təşəkkülərini bəyan qıldılar. Hazirun artıq məmnun qaldıqlarından təkrar teatro çıxarmalarını rica etdilər.

Tamaşaçı

Qarabağda

Heyəti-vükəla sədrinə Cəbrayıldan böylə bir teleqraf gəlmişdir:

“Əhvali-hazirəni müzakirə etməkdən ötrü martın 5-də qəza qaimməqamı Qəbulov tərəfindən dəvət olunan Zəngəzur qaçqınları və yerli əhali nümayəndələrinin ictimasi [yiğıncağı] doğma yurdunu, evini-eşiyini itirmiş qaçqınların qeydinə qalan cavan hökumətimizə və öz insaniyyət-pərvərliyi ilə məşhur, fəal və bizə aziz olan Xosrov bəy Sultanovun

Qarabağa general-qubernator təyin edilməsi münasibətilə hökumətə səmimi təşəkkür izhar etmək üçün bəndəni vəkil etmişdir. İctima, artıq üsrət [çox əziyyət] çəkmiş olan vətənimizə, əhalinin xoşbəxtliyi üçün siyasi qalibiyyət ətasını Allah-taala həzrətlərindən istirham edir. Bunların bu arzusunun Allah-taala tərəfindən dərəcəyi-məqbula çatması Zəngəzur müsəlmanlarının cahan inqilabi-kəbiri [böyük dünya inqilabı] dövründə keçirdikləri üsrət və bədbəxtliklərin misilsiz əvəzi olar. Qoy, istiqbalımızın və nəslətinin [gələcək nəsilin] rifahi-hal və səadətinin təmin edəcək yeganə böyük və işıqlı bir amalımız olan müstəqil, azad Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsi paydar olsun və burası məruz qalmış olduğumuz hər növ müdhiş tarixi fəlakət və haqqarətlərin intəhasını təşkil etsin.

Bu xüsusu hüzuri-alilərinizə arz edirik.

Qazı: Bəhlul əfəndi

Vətəndaş: Ağalar bəy Hacıbəyov”

Qaçqınlar əhvalı

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] müdiri Səfərov, Şuşadan Məclisi-Məbusan sədri naminə böylə bir teleqraf göndərmişdir:

“Qarabağda qaçqın məsələsi daimi bir hal kəsb etmişdir. Ərzaq şeylərinin məccani [pulsuz] paylanması hamı qaçqınların əxlaqını fəna bir hala salmışdır. Ərzaq şeylərinin bu cür təqsimində [paylanmasında] gözlənən ciddi müavinət görünməyir. İnsafsız müftəxorlar vücuda gəlmişdir ki, pulsuz ərzaq şeyləri verilməsini tələb edirlər. Bununla da qaçqınlar arasında müftəxorluq kəsbi-siddət etməkdədir [artmaqdadır]. Hər gün yüz-

lərcə bədəni salamat adamlar Ümuri-Xeyriyyə İdarəsi ətrafına toplaşib ərzaq şeyləri verilməsini tələb edirlər. Evsiz-eşiksiz qalanları təmin etmək mümkün olmadığından, o biçarələr müavinətsiz qalırlar. Qocalardan və uşaqlardan ötrü darüşşəfəqə [şəfqət evi, sığınacaq] vücuda gətirib bədəni salamat olanları işə cəlb etmək əvəzinə Ümuri-Xeyriyyə İdarəsi indiyə qədər ancaq pay təqsim etməklə məşğul olmuşdur. Bununla bərabər, Qarabağın hamı qaçqınları toxumaq işini yaxşı bilirlər. Odur ki, bunları işə cəlb etmək mümkün olar və onlara verilən paylar da zəhmət haqqı verilər ki, bununla da hökuməti böyük məsarifdən azad etmək olar. Çünki qaçqınları doyurmaq üçün yüz milyonlarca pul lazımdır. Keçmişlərdə qışlağa köçən köçərilər özlərini dağılmış və talanmışlar cərgəsində hesab edib, Şərur və Zəngəzur uyezlərindən olduqlarına görə təxsisat [vəsait] tələb edib deyirlər ki: “Vaxta ki, hökumət verir, nə üçün almayaq?”

Qaçqınlar aldıqları şeylərə pul verməyə məcbur edilməsələr, heç bir tədbirlə xəyanətin qabağını almaq olmayacaqdır. Bu da qaçqınları işə cəlb etməklə mümkün olar. Hərgah böylə olarsa, o zaman həqiqətdə müavinətə ehtiyacı olanlar üçün darüşşəfəqə və iaşə məntəqələri açmaq olar. Qarabağda ucuz qiymətlə külli miqdarda yun tapmaq olar. Qaçqınları işə qoymaqla hökumət bir zərər etməz. Eyni zamanda müftəxorluğa bais olmayıb, həqiqi müavinət göstərməklə bərabər, mənfəətsiz və külli məsarifdən özü də azad olar. Bundan əlavə, Qarabağda əkilməmiş xəzinə yerləri vardır. Bu yerlər boş qalmasın deyə qaçqınları əkinçiliyə də cəlb etmək olar.

Əhvalatı sizə xəbər verib vaxt az olduğuna görə tezliklə binagüzarlıqda bulunmağınızı [sərəncam verməyinizi] xahiş edirəm.”

TEATRO VƏ MUSIQI

Gəncədə “Dram” cəmiyyəti

Keçən sənələrdə Gəncə ziyalıları tərəfindən bir “Dram” cəmiyyəti təsis edilmişdir. Çalışan və sıcaqqanlı üzvlərə malik olan cəmiyyətin hər zaman fəaliyyəti müşahidə edilirdi. Münasib görüldükcə axşam tamaşası, bağ gəzişi tərtib edilirdi. Gəncədə də birinci fəaliyyətli cəmiyyətlərdən sayılırdı. Lakin bu axır zamanlarda anarxiyaya məbni [görə] cəmiyyətin əzasından [üzvlərindən] bəzisi məmuriyyətlərə girsin deyə cəmiyyət əvvəlki kimi çalışmadı. Bu yaxınlarda bir aydan ziyadədir ki, cəmiyyətin böylə halını nəzərə alan “Dram” cəmiyyəti katibi bir şura dəvət etdi. Şurada cəmiyyətin fəaliyyətdən düşməsinə dair bir qaç əfəndi söz söylədikdən sonra bir heyət seçildi. Cəmiyyətin əşyası və başqa ləvazimatları onlara iadə ediləcəyi vəd edildi. Qonşumuz ermənilər hər həftə, bəlkə həftədə iki kərə olaraq axşam tamaşası göstərirlər. “Mütəəllimlər [Tələbələr] Cəmiyyəti” də onun kimi, hətta bir “Əfkəri-mütəəllimin” [Tələbə düşüncəsi] namında jurnal da çıxarırlar. Lakin “Dram” cəmiyyəti heyəti isə heç bir təşəbbüsətdə bulunmayıb. Heyət əzalarının nəzərdiqqətini qonşularına ətf ilə bundan sonra sıcaq qanla çalışacaqlarını ümid edirəm.

Müəllim Davud

İDARƏYƏ MƏKTUB

(eynən)

Möhtərəm müdir əfəndim!

Zati-cənabınızdan çox rica edirik ki, bir qaç kəlmə sözümlə Birinci Realnı məktəbinin ikinci milli sinfinin şagirdləri tərəfindən qəzetəndə dərc edəsiniz. Böylə ki, bizim öz gələcəyimizə vacib və lazım olan vücuti-ali Hüseyin Cavid əfəndinin şəhərimizə varid olmaq [gəlmək] təbriki qəzetə vasitəsi ilə müəzzəmi-ileyhə [o böyük şəxsə] yetirəsiniz.

Həqiqətdə, böyük bir xoşbəxtlik islam aləmində biz şagirdlərə üz verdi. Şükür-lər olsun ki, böylə vücut düşmənlər qarşısına düşər olmayıb da salamat qalıbdır. Hər vaxtda “Bahar şəbnəmləri”ni gördükdə qəlbimiz yazın qara buludları kimi tutulurdu. Deyirdik ki, ya Rəbb böylə bir mühüm zamanda əziz şairimiz düşmən pəncəsinə keçdi yaxud necə oldu. Şimdi isə möhtərəm əfəndinin şəhərimizə vürudunu eşitdikdə biz şagirdlərin ürəyi baharın gülləri və çiçəkləri kimi açıldı.

*Birinci Realnı məktəbinin ikinci milli sinfinin şagirdləri tərəfindən:
Ə. Badəlbəyov*

ELANLAR

Diş həkimi

Varşavadan gəlmiş **S. A. Yejevski**. Staropoliseyski küçə nömrə 6, Baryatinskiy küncündə, telefon nömrə 54-55. Qəbul edir saat 9-dan 1-ədək, 4-dən 6-yədək. Dişləri ağrısız çəkir, doldurur, qızıl dişlər, ənglər və damaxlar qayırır.

5751

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəyə [xəstəliklərə] düşər olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armysanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Diş həkimi S. M. Hamburq

Nikolayevski küçədə nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

Dişlərə və ağıza müalicə edir. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri və tükələri ağrısız çıxarır. Qızıl iş işləyir.

Qəbul edir səhər saat 9-dan 2-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi.

Petroqraddan gəlmiş **doktor İshaq Avetisoviç Atayans** (professor Mixaylovun müavini) mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. (Bövl [idrar] yolu azarını, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir.

Ünvan: Kolyubakinski küçədə Parapetin küncündə ev nömrə 26.

5708

Diş həkimi M. B. Şternin

Naxoşları hər gün saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 7-yədək qəbul edir. Dişləri ağrısız çəkir.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə.

5735

Doktor Şahnəzərov

Qayıdıb naxoşları qəbul edir: kif, süzənək və dəri azarlarını. Səhər saat 9-12-yə, axşam saat 4-7-yə. Armysanski küçə nömrə 3, Qubernskinin tinində.

2699

Diş həkimi İ. S. Tarşteynbaum

Qəbul edir saat 9-2, saat 4-7.

Dişlərə müalicə edir, ağrısız çıxarır, sadə və qızıl süni dişlər qayırır.

Sisyanovski küçədə 41 nömrəli evdə (Çadrovı küçənin küncündə, Quba meydanı yanında). Telefon nömrə 22-07.

2669 22-07

Mama Gövhər xanım

Hər gün naxoşları qəbul edir saat 9-dan 12-yə qədər. Adres: Armysanski küçədə, 13 nömrəli evdə, 1-ci mərtəbə. (Bu yaxınlarda orada xüsusi təvəllüdxana [doğum evi] açılacaqdır.)

2695

Arvad diş həkimi M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Arvad həkimi Y. A. Qirişqori

Knyaz Kropotkin adına olan sabiq Xarkov uşaq xəstəxanasının müdirinin müavini daxiliyyə və uşaq xəstəliklərini qəbul edir hər gün səhər saat 11-dən 1-ədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Cümə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Spasski küçə nömrə 33, Kamenisti küçənin küncündə.

5701

Müsamirə

Yay Klubunun salonunda

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” fir-qəsi nəf’inə [xeyrinə] mart ayının 18-ində Yay Klubunun salonunda fəvqəladə bir müsami-rə veriləcək. Müsamirə pək möhtəşəm və mütəntən [təntənəli] bir surətdə başlayacaq və Azərbaycan tarixinə, musiqisinə və ədə-biyyatına aid ən parlaq nümunələr göstəri-ləcəkdir. Faciələr, rəqslər, kabare, deklama-siya və sairə bu müsamirədə ən mötəna [eti-nalı] bir surətdə təmsil ediləcəkdir.

T-66

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” fir-qəsi Bakı Komitəsindən

Şəhərdə Parlaman dairəsində, rayonlar-da firqə şöbələrinin idarələrində əzəliq [üzv-lük] dəftəri açılmışdır. Yazılmaq istəyənlər hər gün yazıla bilərlər. Firqə əzasından olan yol-daşlardan dəxi təkrar şöbələrə müraciət edə-rək əzəliq və rəqəllərini təzələmələri rica olu-nur.

T-68

Elan

Bu mart ayının 16-sında yekşənbə [bazar] günü, axşam saat 6 tamamda Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” fir-qəsi Bakı Komitəsi əzasının komitə iclasına təşrif gətirmələri rica olunur.

Bakı Komitəsi

T-67

Bakı İkinci İstiqrazi-Mütəqabilə Cəmiyyəti

Öz üzvlərinə məlum edir ki, cəmiyyətin ikinci növbəti iclası həmin mart ayının 16-sı bazar günü səhər saat 10-a təyin olunubdur. İclas bankın binasında vəqə olacaqdır.

5740

Elan

Salyan Ünas [Qızlar] Məktəbi-ibtidaisi üçün 2 türk müəlliməsi lazımdır. Xahiş edən xanım-

lar Maarif Nəzarətinə müraciət etməlidirlər.
T-65

“Xidmət” istehlak cəmiyyəti idarəsi

Öz üzvlərindən xahiş edir ki, martın 23-ündə 1919-ncu ildə səhər saat 10-da Çadrovı küçə 216 nömrəli evdə Cəmiyyətin təyin edilmiş ümumi iclasına təşrif gətirsinlər. Müzakirə ediləcək məsələlər:

- 1) Cəmiyyətin fəaliyyəti haqqında idarənin məruzəsi;
- 2) 1917, 1918-ci ilin atçot və balanslarının Təftiş Komissiyasının qərarı ilə bərabər, həmçinin 1919-uncu ilin smetasının və Cəmiyyətin gələcək fəaliyyətinin təsdiqi;
- 3) 1917, 1918-ci ilin mədaxilinin təqsimi [bölünməsi];
- 4) Təftiş Komissiyasına və idarəyə üzv seçilməsi;
- 5) İclasda qaldırılacaq məsələlər.

Cəmiyyət nizamnaməsinin 31-ci maddəsinə görə üzvlərin beşdən bir hissəsi iclasa gəldiyi zaman iclas qanuni hesab ediləcəkdir. Hərgah təyin edilmiş vaxtdək üzvlərdən beşdən bir hissəsi gəlməzsə, bir saatdan sonra, yəni səhər saat 11-də ikinci ümumi iclas təyin olunur. Bu iclasa nə qədər üzv gəlmiş olsa qanuni hesab ediləcəkdir.

İdarə
5753

Müsəlman; baş müəssisələrində yaxud hökumət müəssisələrində yer axtarır. Neft mədəninə sabiq vəkili komissariyadan və texniçeski işlərdən böyük təcrübəsi var, əcnəbi dillərə malikdir, vəkil yaxud ticarət agentinə ola bilər. Xahiş edənlər “Azərbaycan” qəzetinə kantoru müraciət etsinlər.

“Q. N. N.”
5752

Ümum müsəlmanlara və müsəlman təşkilat və müəssisələrinə

Azərbaycan Məclisi-Məbusanı İdarəsinə

təhriyə [yazılı olaraq] müraciət etdikdə türkcə müraciət etmələri və əgər başqa dildə müraciət edərlərsə, istida və xahişlərinin bisərəncam qalacağı elam edilir [bildirilir].

T-62

Müvəqqəti müdir: Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 231. “Cənubi Afrika Hindu Konqresi” [South African Indian Congress - SAIC]: Cənubi Afrikadakı hindlilərin hüquqlarını müdafiə etmək məqsədi ilə qurulan təşkilat. Mahatma Qandi bu təşkilatın işində fəal iştirak etmişdir.

“Avam Kamerası”: Böyük Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında

səh. 232. “Beynənnəhreyn” (İkiçayarası): Yaxın Şərqdə tarixi-coğrafi bölgə, Dəclə və Fərat çaylarının arasında qaldığından, bu adı almışdır.

səh. 233. “general Plumer”: qəzetdə “general Plamer” kimi getmişdir.

Cümə günkü mühüm xəbərlər

səh. 233. “Deyli meyl” [Daily Mail]: Londonda 1896-cı ildən etibarən nəşr edilən gündəlik qəzet.

Vükəla Şurasında

səh. 234. “Kiçik Şura”: Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətində ikinci dərəcəli məsələlərə baxmaq üçün nazir müavinlərindən təşkil olunan şura.

Sərlövhasiz

səh. 236. “Hər ruz qorg bərə əzin gələ mibərəd / İn gələra bebinki çe asudə miçərəd”: “Hər gün qurd bu sürüdən bir quzu aparır / Bu sürüyə bax ki, necə rahat otlayır.” (farsca)

Bakı xəbərləri

səh. 237. “Azərbaycan Təmyiz Məhkəməsi”: qəzetdə “təmyiz” sözü “təməyyüz” kimi getmişdir.

səh. 238. “strajnik”: kiçik rütbəli polis məmuru yaxud gözətçi.

Müəllimlər iclası

səh. 240. “Ağababa İsrafilzadə”: qəzetdə “Ağabəy İsrafilzadə” kimi getmişdir.

İdarəyə məktub

səh. 244. “Bahar şəbnəmləri”: Hüseyin Cavidin kitabı.